

KÜLTÜREL BELLEK VE SÜREKLİLİK: KINA GECELERİNDEN MEZUNİYET KINALARINA

Cultural Memory and Continuity: From Henna Nights to Graduation Hennas

Yrd. Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI*

ÖZ

İnsan hayatında önemli geçiş dönemleri vardır: doğum, evlilik ve ölüm gibi. Dâhil olunan medeniyet dairesine ve toplumsal kabullere göre ara geçiş dönemleri de bulunmaktadır. Günümüz dünyasında bu geçiş dönemlerine mezuniyeti de eklemek gerekir. Mezuniyetle birlikte öğrencinin, resmi kurumlarca, toplumca ve bireylerce eğitim-öğretim süreçlerinde edinmiş olduğu bilgi ve beceriler onaylanmış olur. Mezuniyetin; mezuniyet belgelerinin verildiği resmi mezuniyet törenleri ve öğrencilerin gayri resmi olarak düzenledikleri mezuniyet balosu, mezuniyet yemeği, mezuniyet kınası ve mezuniyet mevlidi gibi kendine has törenleri oluşmuştur. Makalede üniversite mezuniyeti bir geçiş dönemi olarak kabul edilmiş, öğrencilerin mezuniyetlerini kutlamak için gerçekleştirdikleri törenlerden biri olan “mezuniyet kınası” ele alınmıştır. Makalenin amacı; “mezuniyet kınası” ile “kına gecesi”ni karşılaştırılarak kültürel belleğin yeni törenler için kaynaklık edip etmediğini sorgulamaktır. Bunun için mezuniyet kınaları katılımlı gözlem yoluyla gözlenmiş, mezuniyet kınasına katılan farklı üniversitelerin öğrencileriyle mülakat yapılmıştır. Çalışmanın bir başka kaynağı da öğrencilerin mezuniyet kınasıyla ilgili elektronik ortamdaki yorumları olmuştur. Makalede öncelikle kültürel bellek ve ritüel olmak üzere kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından üniversitelerdeki öğrenci grupları arasında ortaya çıkan mezuniyet kınaları, insan hayatındaki önemli geçiş dönemlerinden evliliğe ait bir ritüel olan kına gecesi ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Böylece “kına gecesi”nin “mezuniyet kınası”na kaynaklık edip etmediği tartışılmıştır. Mezuniyet kınası düzenleme amacı olarak eğlence öne çıkmakla birlikte, öğrenciler mezuniyet kınası düzenlenmelerinin sebebini kendilerinden önceki mezunların da düzenlemiş olmalarına bağlamaktadırlar. Katılımcılara göre mezuniyet kınası gelenekteki kına gecesine benzemektedir ve “gelenekselleşmiş”tir. Sonuç olarak kına gecesinin yapısıyla mezuniyet kınasının yapısının benzediğini, anlam ve amaç arasında benzerliklerle birlikte farklılıkların da olduğunu; mezuniyet kınalarının, gelenekteki kına gecesinden hareketle şekillendiğini, kültürel belleğin yeniyi şekillendirmede etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler

Kültürel süreklilik, kültürel bellek, geçiş ritüeli, kına gecesi, mezuniyet kınası

ABSTRACT

There are some important transition periods in human life such as birth, marriage and death. There are also some interval times in terms of the current civilization that is belonged to and social acceptance. “The graduation” should be added to these transition periods in today’s world. The knowledge and skills of the student are approved by official institutions, societies and individuals in the process of education with graduation. The graduation has some unique ceremonies such as the official graduation ceremonies which are given graduation certificate to students, and graduation proms, graduation dinner, graduation henna ceremony and graduation mawlid which are organized informally by students. In this paper, the college graduation is accepted as a transition period and “graduation henna ceremony” which is one of the ceremonies to be celebrated the graduation by students, has been examined. The aim of the essay is that questioning whether cultural memory sources or not through the new ceremonies by comparing “graduation henna ceremony” and henna night. The graduation ceremonies are observed by the way of field study, interviews are conducted with various students who attend the ceremony. One other source of the study is the comments of students in the electronic environment. Firstly, the conceptual framework including cultural memory and ritual has been established in the essay. Then, “the graduation henna ceremonies” which have been raised between the students groups was studied by taking into consideration the henna nights that are the rituals of the marriage that is important transition period in human life. Thus, it has been discussed whether “the henna nights” source “the graduation henna ceremonies” or not. In addition to the reason of fun to organize “the graduation henna ceremonies”, they also attribute the reason which the previous students organize the henna organizations. The graduation henna ceremony looks like the traditional henna night according to participants. To sum up, we can say that the structure of the traditional henna ritual looks like the structure of the modern graduation henna ceremonies, there are also some similarities and differences between the meaning and aim, the graduation henna ceremonies shapes by considering the henna night in tradition, cultural memory is affective in shaping the new.

Key Words

Cultural continuity, cultural memory, transition ritual, henna night, henna graduation ceremony

* Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kastamonu/Türkiye, gkucukbasmaci@kastamonu.edu.tr

Giriş

İnsan hayatında doğum, evlilik ve ölüm olmak üzere toplumsal şuuraltında belli ritüellerle onaylanan üç önemli geçiş dönemi vardır. Bu temel geçiş dönemlerinin yanı sıra medeniyet dairesine ve toplumsal kabulere, gruplara göre sünnet, askerlik, bir gruba kabul vb. gibi ara geçiş dönemleri de bulunmaktadır. Günümüz dünyasında bu ara geçiş dönemlerine “mezuniyet”i eklemek gerekmektedir. Geçiş dönemlerinin özelliği olan bir hâlden yeni bir hâle geçiş mezuniyetin yapısında da bulunmaktadır. Mezuniyetle birlikte öğrenci, eski hâlden yeni hâle geçer; resmî kurumlarca, toplumca ve bireylerce eğitim-öğretim süreçlerinde edinmiş olduğu bilgi ve beceriler onaylanmış olur. Mezuniyetin kendine has törenleri oluşmuştur. Mezuniyet belgelerinin verildiği resmî törenler ve öğrencilerin gayri resmî olarak düzenledikleri mezuniyetlerini kutladıkları, onayladıkları mezuniyet balosu, mezuniyet yemeği, mezuniyet kınası ve mezuniyet mevlidi gibi törenler. Bu çalışmada geçiş dönemi kabul ettiğimiz mezuniyette düzenlenen “mezuniyet kınası” bir tören olarak değerlendirilip geleneksel bir tören olan “kına gecesi” ile karşılaştırılarak kültürel belleğin yeni törenler için kaynaklık edip etmediği sorgulanacaktır. Bunun için Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü öğrencilerinin 2011-2012, 2012-2013 ve 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılı mezunlarının mezuniyet kınaları katılımlı gözlem yoluyla gözlenmiş, kaynak kişilerle mülakat yapılmıştır.

Yaşananları zihinde saklama gücü olarak tanımlayabileceğimiz

bellek, Paul Connerton tarafından kişisel bellek, bilişsel bellek ve alışkanlık belleği olarak belirlenmiştir (1999: 40). İletişim süreçleri içinde olduğu kabul edilen (Sancar 2008: 41) belleğin bireyle ilgili olduğu, ancak bireye ait olan belleğin toplum tarafından belirlendiği kültürel bellekle ilgili çalışmalarda ortaya konmuştur. Jan Assman’ın da belirttiği gibi; “Kuşkusuz toplumlara ait bir bellek yoktur, ama toplumlar üyelerinin belleğini belirler (2001: 40).” Toplumlar belleklerini oluşturan kültür sayesinde toplum olma özelliğine sahip olurlar. Kişisel bellekle toplumsal bellek birbirinden ayrı olarak düşünülemez. Connerton’a göre en kişisel hatırlayışımız bile başkalarının da sahip olduğu “kişiler, yerler, tarihler, sözcükler, dil biçimleri gibi şeylerle olur; yani, bir parçası olduğumuz veya parçası olduğumuz toplumların maddî ve manevî tüm yaşamlarıyla birlikte gerçekleşir (1999: 60).” Assmann toplumsal bellek kavramını üst bir kavram olarak kullanıp, iletişimsel ve kültürel bellek arasında ayırım yapmıştır. İletişimsel belleğin yakın geçmişe dair anıları kapsadığını ve bunların kişinin çağdaşları ile paylaştığı anılarını olduğunu söylerken; kültürel belleğin geçmişin belli noktalarına yönelerek sembolik figürlerde yoğunlaştığını belirtmiştir. Kültürel belleğin iletişimsel bellekten ayrıldığı en önemli nokta biçimlendirilmesi ve törenselliğidir (Assmann 2001: 48-62). Mezuniyet kınasını kültürel bellekle ilişki kurarak ele almamızın sebebi, kaynak kişinin “Gelin kızın baba evinden ayrılması gibi biz de dört yıl kaldığımız Kastamonu’dan ayrılıyorz (Çiğdem Çağlar).” cümlesiyle ifade et-

tiği algısı olmuştur. Öğrenciler, yeni bir durum olan “mezuniyet kınası” düzenlerken gelenekteki “kına gecesi” ritüelini esas almışlardır. Kültürel bellekleri onlar için örnek oluşturmuştur. Burada Assman’ın, “Bellek sadece geçmişî kurgulamakla kalmaz, aynı zamanda şimdi ve geleceğin deneyimlerini de organize eder (2001: 46).” şeklindeki tespiti karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal belleğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ritüeller önemli bir araçtır. Tanımlarda, ritüellerin kalıplaşmış olduğu, simgesel anlamları olduğu, geleneklerin sürmesini ve böylece bütünleşmeyi sağladığı, sözleri ve eylemleri kapsadığı görülmektedir.² “İnanç ve gelenek” tarafından denetlenen ritüellerde değişim zor ve sınırlıdır. Ancak görülen odur ki; kına gecesi örneğinde olduğu gibi, günümüz insanın düşünce ve inanç dünyasında meydana gelen değişimle ritüellerin inanç anlamında içi boşalmıştır, fakat ifade ve hareket unsurları devam etmektedir. Cristoph Wulf, ritüel eylemlerin, önceki ritüellere taklidi göndermeler içerdiğini, bu göndermenin güncelleme ve değişimi sağladığını ve ritüellerin geçmiş, şimdi ve geleceği bağladığını belirtir (2009: 232, 250).

Geçiş ritüelleri, kişinin bir statüden diğer statüye geçtikleri durumlarda gerçekleştirilen ritüellerdir. Geçiş ritleri, kişinin hayatındaki değişikliğin farkına varmasını yeni durumu konusunda bilgi aktarımı sağlar (Hanko 2006: 131). Birey hayatı boyunca dönüşerek statüsünü değiştirebilir. Üniversite mezuniyeti de bireyin statüsünün değiştiği bir durumdur.³ Mezuniyet törenlerinden biri olarak gerçekleştirilen

mezuniyet kınaları gelenekte olmayan, son zamanlarda başlatılmış törenlerdir. Yapılan gözlem, mülakat ve elektronik ortamdaki⁴ tespitlere göre 2000’li yılların başlarından itibaren şekillenmeye başladığını söyleyebiliriz. Connerton’a göre toplumsal bir grubun yeni bir başlangıç girişiminde keyfîlik yatar. Bununla birlikte başlangıçlar anımsamayı da içerir. Bunun en temel nedeni, “Ne türden olursa olsun belli bir deneyimin akla yakın olduğundan emin olabilmek için onu, daha önceki deneyimlerimizin oluşturduğu bağlama dayandırmak zorunda oluşumuzdur (1999: 14-15).” Mezuniyet kınası Connerton’un deyimiyle “yaşamın anlamını, dinsel olmayan bir sözlük kullanarak tören yoluyla yeniden oynama biçiminde görüp canlandırma girişimleri” yani “icat edilmiş” törenler olarak görülebilir (1999: 100). Eric Hobsbawm’a göre icat edilmiş gelenek, “icat edilmiş, inşa edilmiş ve formel düzlemde kurumsallaşmış gelenekleri olduğu kadar, kolayca izi sürülemeyecek bir şekilde kısa ve belirlenebilir bir zaman diliminde –belki de birkaç yılda- ortaya çıkmış olan ve büyük bir hızla yerleşmiş ‘gelenekleri’ de kapsamaktadır (2006: 2).”

1. Bir Geçiş Dönemi Ritüeli Olarak Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına

Doğumdan ölüme kadar geçiş dönemleri törenlerinde kına önemli bir yer tutmaktadır. Doğumda, evlenmede, ölümden, asker uğurlamalarında, bayramlar ve kutlamalarda, hacca giderken, hatim ve hafız törenlerinde kına yakılmaktadır (Kalaycı 12.02.2014; Ketre 1999; Santur 2005;

Tokmak 2009; Aynur Arslan, Nazife Gün, Nejla Hoca, Sebile Gönül). Ayrıca kurban edilecek hayvanlara da kına yakıldığı gözlemlenmiştir. Türk inanç sisteminde kınayı adanmış olmanın işareti olarak gören Yaşar Kalafat, “Bunu içindir ki, asker adayına, kurban edilecek hayvana, evliliğe aday olan gençlere kına yakılır. Belki de yaşlıların saç kınası bu manada ahiret adaylığı anlamındadır (1995: 105-106).” demektedir. Kına yakmanın kutsal bir anlam taşıdığı, ayırt edici bir işlevi olduğu görülmektedir.

Kına yakma ritüelinin en zengin şekilde karşımıza çıktığı yer kına gecesi, kına, el kınası, has kına, gelini kınaya çekme, kına düğünü, kına basma, kına yakmak, kına vurmak gibi adlarla adlandırılan törenlerdir (Eker, 1998: 25; Vardar 2010:111; Aynur Arslan; Sebile Gönül). Bazı yörelerde damada da kına yakılmaktadır. Kınaya katılan özellikle yaşlı kadınlar ve genç kızlar da kına yakarlar. Kınanın eşleri birbirine sevgili yapmak amacıyla yakıldığı, aynı zamanda koruyucu bir işlevi olduğu görülmekte; gelin ve davetlilerin ellerine yakılarak, evliliğin kutlanıp kutsanması sağlanmaktadır (Santur 2005: 389). Geline kına yakma sebebi olarak kaynak kişiler “âdet”leri göstermektedirler. Bir kına ilahisinde geçen “Fatma Anamızdan âdet kalmış (Nazife Gün)” mısraı kına gecelerinin geçmişi temsil ettiğini, geçmişin yeniden canlandırılması olduğunu düşündürmektedir. “Geçmişin imgeleri ve geçmişin anımsanan bilgileri (törensel denebilecek) uygulamalarla (perfor-mans) taşınıp sürdürülmektedir (Con-

nerton 1999: 12).” Kına geceleri bu durumun en canlı örneğidir.

Mezuniyet kınası ise, mezuniyet töreni ve mezuniyet balosu örneklerinde olduğu gibi Nebi Özdemir’in deyişiyle “kent yaşamı kökenli eğlenceler (2005: 67)” içinde değerlendireceğimiz bir kutlamadır. Mezuniyet kınasını gerçekleştiren-oyunayan öğrenciler bu kutlamayı başlatırken belleklerinde bir kına gecesi modeli vardır. Mezuniyet kınasının biçimlenmesinde geleneksel kına geceleri etkili olmuştur. Örneğin duvak takma sebebi olarak gösterilen “Her ne kadar mezuniyet kınası olsa da gelin kınasını andırıyordu ki bir gelin kınasında duvak adettendir (Vildan Balgan).” gibi cevaplar hareket noktasının kültürel bellek olduğuna işaret eder. Bu törenlerden birine katılan kına yakıcının belleğinde de aynı kına gecesi yatmaktadır. Bu durumu kına yakıcı şu sözle ifade etmiştir: “Kına gecesinde bir kişinin, şimdi kırk kişinin eline koyacaksın kınayı (Nejla Hoca).” Böylece toplumsal belleğin sahip olduğuyla yeni başlatılan “kent yaşamı kökenli” bir eğlence arasındaki ilişki kendiliğinden doğmuş olur. Hobsbawm’ın da dediği gibi “bu pratikler, hemen kendilerine uygun düşen bir tarihsel geçmişle süreklilik oluşturmaya girişirler (2006:2).”

Gözlemlerimize göre⁵ Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü öğrencilerinin 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı mezunlarının mezuniyet kınası şöyle şekillenmiştir: Mezuniyet kınası “Deve Hanı” denilen tarihi bir mekânda akşam saatlerinde gerçekleşmiştir. Kınaya katılan öğrencilerin bazıları geleneksel kıya-

fetler giymiş, her birine kırmızı tac/duvak ve halay mendili dağıtılmıştır. Çeşitli müzikler eşliğinde eğlenilmiş, yiyecekler yenilmiş, pasta kesilmiştir. Kına yakmak için Kastamonu’da kına gecelerinde gelinlere kına yakan bir “hoca hanım” davet edilmiştir. Kına-ya geçilmeden önce her öğrenci eline mum almış, önceden tepsi içinde hazırlanan kına bir masanın üzerine koyularak öğrenciler masanın etrafında geniş bir halka oluşturmuştur. Hoca hanım helâlesiyle⁶ ilahiler söyleyerek kınanın başına gelmiş, tekbirler⁷ eşliğinde kınayı her bir öğrencinin sağ eline yakmıştır. Kına yakıldıktan sonra salavatlar⁸ getirip dua etmiş, ilahiler söyleyip kısa bir dua ile kınayı tamamlamıştır. Keseler içinde kınalar dağıtılmış, fotoğraflar çekilmiş, eğlence devam etmiştir.

2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı mezunlarının aynı mekânda gerçekleşen kınası için pasta, el süsü, kına tacı, duvak, çerçeve, balon, magnet hazırlanmış; öğrenciler kınayı yakmayı kınaya katılan bölüm hocasından talep etmişlerdir. Müzikler eşliğinde eğlenilmiş, pasta kesilmiştir. Kına yakmak için bir araya toplanılmış, ortaya bir tabure konulmuş, kına yakılması için tabureye oturan öğrencinin başına duvak örtülmüştür. Kına yakmaya başlamadan önce “Yüksek Yüksek Tepelere” adlı türkü söylenmiş, kına yakma esnasında sesinin güzelliğiyle bilinen ve geleneksel törenlere katılmış olan tecrübeli bir öğrenci tekbir ve salavatlar getirmiş, kına yakılması tamamlandığında da dua etmiştir. Ardından eğlence devam etmiştir. 2013-2014 Eğitim-Öğretim

Yılı mezunlarının kınasında da “hoca hanım” getirilmiş, kına bir öncekiler gibi gerçekleşmiştir. Çankırı Belediyesi tarafından 2014 yılında düzenlenen, tarihi Çamaşırhane’de gerçekleşen kınayla ilgili habere göre de yaklaşık 200 öğrenci ellerine kına yakmış, yöresel kıyafet giymiş, pasta kesmiş, fotoğraf çektirmiş ve eğlenmişlerdir (<http://www.haber3.com/universiteli-kizlara-mezuniyet-kınasi-2714051h.htm> 10.08.2016).

Yukarıdaki gözlemlerimize göre kültürel bellekteki kına gecesi yeni bir kutlamaya model oluşturmuştur. Bir tören olarak kına gecesinin yapısal özellikleri hazırlık, zaman, mekân, katılımcılar, giyim-kuşam, eğlence, yiyecekler, kına yakma, gelin ağlatma, dua, kına dağıtma, eğlence şeklinde belirlenebilir. Bunların sembolik anlamları söz konusudur. Kına gecelerinin yapısını oluşturan ve sembolik anlamları olan bu unsurların mezuniyet kınalarında karşımıza çıkış şekli toplumsal bellekteki bir ritüelin yeni uygulamalar için hareket noktası olup olmadığını, toplumsal belleğin yeni ortaya çıkan kutlamaları şekillendirip şekillendirmediğini anlamamızda yardımcı olacaktır. Mezuniyet kınasının yapısal özellikleri kına gecesiyile karşılaştırıldığında yapısal benzerlikler dikkat çekmektedir.

1.1. Hazırlık

Bir ritüel olarak kına gecesi hazırlık gerektirmektedir. Kına gecesi hazırlıkları düğün hazırlıklarının bir parçasıdır aynı zamanda. Mekânın, kıyafetlerin, yiyecek-icecek ve çerezlerin, yakılacak ve dağıtılacak kınaların hazırlanması gelenekte kız ve

oğlan tarafı arasında paylaşılmıştır. Bu hazırlık süresi de yörelere göre değişmektedir. Mezuniyet kınası hazırlıklarına ise birkaç hafta önceden başlanılmaktadır. Bu hazırlıklar sınıf olarak (Aybala Dikbaş, Fatma Başer, Fikriye Yakan, Mahiye Madenoğlu), birkaç kişilik gönüllü bir grup tarafından (Derya Sarıoğlu, Esra Acar, Fatma Yüksel, Hande Ayten, Hasret Aynur Alabaş, Özlem Baba) veya küçük bir grup içinde gerçekleşen kınalarda mezun olacak kişinin yakın arkadaşı/arkadaşları tarafından yürütülmektedir. Mezuniyet kınalarının belediyeler, dernekler, resmî ve özellikle özel yurtlar tarafından hazırlandığı da görülmektedir.⁹

Hazırlıklar mekânın ve zamanın belirlenmesiyle başlar. Mekânın süslenmesi için gerekli malzemelerin, yiyecek içeceğin, kına malzemelerinin, hatıralıkların ve fotoğrafçı temini ile müziklerin seçilmesi kına hazırlıklarını oluşturur. Ayrıca masraflar belirlendikten sonra para toplanır (Fatma Başer). Yiyecek içecek, çerez, pasta, kına, kına taçları, kına gülleri, (Aybala Dikbaş, Vildan Balgan, Melda Algan), duvak, kına hatırası, kına keseleri (Derya Sarıoğlu, Fatma Başer, Nazife Ateş), mum (Sema Zehra Kıvarak, Kevser Sivas), kına eldiveni (Fikriye Yakan), balon, konfeti (Büşra Gönül) alınması, müzik listesi oluşturmak (Fatma Yüksel), fotoğrafçı ayarlamak (Hande Ayten) kına hazırlıklarındandır. Kına kurumlar tarafından düzenleniyorsa benzeri hazırlığın kurum ilgilileri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kutlama bir ilanla duyurulmaktadır.

MEZUNİYET KINASI

31 MAYIS

Saat: 17:00

Yer: Çağ Üniversitesi

Servis Güzergahları için www.cag.edu.tr

Fotoğraf 1: Kınanın duyurulduğu afiş

Fotoğraf 2: Hazırlanan çerçeve, pasta ve yiyecekler

Fotoğraf 3: "Hoş geldin" çerçevesi

Fotoğraf 4: Kına için hazırlanan taçlar ve el süsleri

Fotoğraf 5: Kına Kesesi-Mum

Fotoğraf 6: Kına Hatıralıkları

1.2. Zaman

Geçiş dönemi ritüellerinde ritüelin zamanı geçişin ne zaman gerçekleştiğine, gerçekleşeceğine bağlıdır. Kınanın ne zaman yapılacağını da düğünün zamanı belirler. Kınanın zamanı katılımcılara sözlü ya da davetiye ile yazılı olarak bildirilir. Mezuniyet kınası ise mezuniyet törenine yakın bir “zaman”da, törene katılacak öğrencilerin uygun olduğu bir vakitte, final sınavlarının öncesi ya da sonrası olabilmektedir.

1.3. Mekân

Yapılan derleme ve gözlemlere göre kına yakmak için geçmişte kalabalığın sığabileceği uygun bir mekânda; sokak, avlu, ahır, ev, kahve, meydan gibi, toplanılmaktayken günümüzde, özellikle şehirlerde genelde “salonlar”da, restoran, kafe gibi mekânlarda bir araya gelmektedir. Mezuniyet kınaları da katılımcı sayısına bağlı olarak diğer müşterilere kapalı otel, yurt, kafe, restoran, düğün salonu veya tarihî ve geleneksel bir “mekân”da yapılabildiği gibi daha küçük gruplarla öğrenci evlerinde yapılabilmektedir. Gözlemi yapılan mezuniyet kınaları 15. yüzyıldan kalan ve geçmişte deve hanı olarak kullanılan günümüzde “Deve Hanı Kafe” olarak hizmet veren, gelin kınalarının da yapıldığı tarihi mekânda yapılmıştır. Çankırı Belediyesi 2014 yılında düzenlediği kınayı restore edilen tarihi Çamaşırhane’de gerçekleşmiştir. Hacettepe öğrencilerin ise Ankara-Hamamönü’ndeki (Esra Acar) mekânları tercih ettikleri görülmektedir.

Fotoğraf 7: Deve Hanı

Fotoğraf 8: Deve Hanı

Fotoğraf 9: Çamaşırhane-Çankırı

1.4. Katılımcılar

Geleneksel kınaların ve mezuniyet kinasının katılımcıları kadınlardır. Özellikle kınanın geleneğe yakıldığı zaman dilimi gelenekte erkeklere kapalıdır. Kişinin yaşamındaki statü dönüşümünde karşımıza çıkan geçiş ritüelleri İlkyay Şahin'e göre; "kadınların failliğinde kültürel anlam dünyası ile ilişkilendirilmekte ve gelenek tarafından meşrulaştırılmaktadır." Geçiş ritüellerinin kadınlara ilgili olmasında "kadınların toplumsal konum ve statüleri, sözlü kültüre dayalı sosyalleşmelerini, etkileşim ve dayanışma ağları, geleneksel olarak sosyokültürel eylemleri düzenleme rolünün kadınlara özdeşleştirilmesi yatmaktadır (Şahin 2009: 2071, 2078)."

Mezuniyet kinasının "katılımcılar"ı mezun konumundaki kız öğrenciler ve onların başka bölümlerden kız arkadaşları, bayan hocaları, bir kurum düzenliyse kurumun bayan idarecileridir. Nadiren erkek öğrencilerin de kınaya katıldığı görülmektedir. Örneğin, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı mezuniyet kinasına erkek öğrenciler de katılmış, ancak kına yakmaya dâhil olmamışlardır (Aybala Dikbaş). Belediyelerin, derneklerin düzenlediği kınalarda ise erkek yöneticilerin "konuşma" yapmak için buldukları görülmektedir.

1.5. Giyim-Kuşam

Fizyolojik ve sosyokültürel özelliklerin etrafında şekillenen giyim-kuşam sadece insanı dış etkilerden korumakla kalmaz bağlama göre farklı anlamlar da kazanır. Bu sebeple günlük giyimlerin dışında özellikle geçiş dönemlerinde karşımıza çıkan "adam-

lık”, “yabanlık” vb. adlarla anılan özel gün giyimleri şekillenmiştir. Özel gün giyimlerinin şekillenmesinde ritüeller de etkili olmaktadır. Kına gecesine katılanlar özel gün kıyafetlerini, toplumdaki yeri değişen gelin ise “kınalık” adı verilen kıyafetini giyer. “Belirli durumlarla ilgili normlara göre üretilen giyim eşyası kombinasyonları, bir olay için gerekli olan sahnenin yaratılmasına yardım ederler (Enninger 1998: 93).” Bu tespit kına gecesi için kına kıyafeti ve duvak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mezuniyet kinasına katılan öğrencilerin giyecekleri kıyafetlere özen gösterdikleri, özel kıyafetler aldıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte geleneksel kınadan esinlenerek bindallı, yörelerine ait geleneksel kıyafetler giydikleri görülmektedir. Ayrıca saçlarına kına taçları takmakta, kına yakma esnasında başlarına duvak örtmektedirler. Yapılan görüşmelerde duvak takma sebebi olarak, kına yakılan kızlara örtülen kırmızı duvaktan esinlendiklerini (Derya Sarıoğlu) söylemişlerdir. Sanal ortamda yapılan taramada da “kına gecelerine özgü yöresel kıyafetlerle katılma”, “bindallı giyme” üzerinde durulmaktadır.

Fotoğraf 10: Kına tacı takmış bir katılımcı

Fotoğraf 11: Bindallı giymiş bir katılımcı

Fotoğraf 12 : Yöresel kıyafet ve..... duvak

1.6. Eğlence

Eğlence geçiş dönemlerinde önemli bir yer tutar. Özdemir’in ifadesiyle, “Türk sosyokültürel hayatında geçiş dönemleri (ölüm dışında sünnet, evlilik vb.) düzenlenen eğlencelerle ortaya çıkmaktadır... Bu durum bir yönüyle, eğlence karşılığında geçişin toplum tarafından onaylanmasının sağlanması şeklinde yorumlanabilir (2005: 51).” Kınaya katılanlar kına yakma ritüeli

öncesi ve sonrasında müzik eşliğinde “oyunarak” eğlenirler. Gelenekte genelde profesyonel olmayan kişiler tarafından, def, darbuka, zil, kaşık, tepsi vb. gibi basit alet ve araçlarla müzik icra edilmekte; maniler, türküler söylenmekteyken bugün elektronik kültür ortamının araçları müziklerin icrasını etkilemiştir. Müzik eşliğinde gerçekleştirilen oyun ise yörelere göre değişmekle birlikte günümüzün iletişim ve ulaşım ortamında yöresele ait olan oyunlar ulusala taşınmıştır.

Mezuniyet kınasının ilk işlevinin “eğlence” olduğu dikkat çekmektedir. Öğrencilerle yapılan mülakatlarda ve “ekşi sözlük”, “itü sözlük”, “uludağ” sözlük gibi elektronik ortamın paylaşım alanlarında mezuniyet kınalarının yapılmasında “eğlenme” amacının (Esra Acar, Özlem Baba, Sema Zehra Kıvrak) önemli olduğu görülmektedir. Öğrenciler cd çalarlardan, bilgisayardan yükselen müziklerle ya da canlı müzik eşliğinde eğlenmektedirler. Bu müzikler günümüz kına gecelerinde olduğu gibi daha çok popüler müziklerdir. 2000’li yıllardan sonra üniversite öğrencileri arasında şekillenen ve mezuniyetin kutlandığı mezuniyet kınası “kent yaşamı kökenli eğlencelerin (Özdemir 2005: 67)” yeni bir örneği olarak günümüz insanının eğlenme ihtiyacına cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 13-14-15: Müzik eşliğinde eğlenen öğrenciler

1.7. Yiyecekler

Doğum, sünnet, ölüm, bayram, mevlit gibi herhangi bir sebeple bir araya gelenlere yemek-yiyecek ikramı tarihi süreç içinde Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Kına gecelerinin aşamalarında biri yemek/yiyecek yenmesidir. Geline kına yakıldıktan sonra da çerez dağıtılmaktadır. Kına gecesinde ne zaman ne yenildiğini gelenekler belirler ve bu durum yörelere göre bazı farklılıklar gösterebilir.¹⁰ Mezuniyet kınalarında bir araya gelen öğrenciler çerez, meyve suyu, ayran, gazlı içecekler, kuru pasta, kek, kısır, börek, meyve, çiğ köfte gibi yiyecekler tüketmekte, genellikle “pasta kes”ilmekte, çerez dağıtılmaktadır. Bu tip yiyeceklerin tercih edilmesinde kolay hazırlanabilen, sevilen

türler olması (Büşra Gönül, Melda Algan) ve kına gecelerinde, eğlencelerde daha çok bu yiyecek içeceklerin tercih edilmesi (Fatma Başer) gibi sebepler gösterilmiştir. Geleneksel kına gecelerindeki çerez mezuniyet kınasında da yerini almıştır. Sanal ortamda yapılan “kuruyemiş dağıtılıyor mu” yorumu da kına gecesinin bir parçası olan çerezin mezuniyet kınasının da bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Son yıllarda hemen her türlü kutlamada yer alan “pasta kesme” ise geleneksel kınadan farklı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 16: Azdavay/Hocaköy Gelin Kınası Cerezi

Fotoğraf 17: Mezuniyet Kınası Cerezi

Fotoğraf 18: Mezuniyet Kınası Pastası

1.8. Kına yakma

Kına gecelerinin en önemli aşaması gelinin eline kınanın sürülmesi ritidir. Kına sürmeden önce yörelere göre değişen bir dizi rit birbirini takip eder. Kına yakılacağı zaman kızın başına al bir duvak örtülerek getirilir ve kibleye doğru çevrilerek bir yastık, minder, günümüzde sandalye üzerine oturtulur. Kına dualar eşliğinde karılır, üzerine mum yakılır. Genç kızlar ellerinde mumlarla gelinin etrafında toplanırlar (Eker 1998: 25; Santur 2005: 389, 397; Vardar 2010: 110; Aynur Arslan; Nejla Hoca). Geline kınayı kimin yakacağı yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Kızın yengeleri, eltileri, kız arkadaşları, halaları, damat adayının bir akrabası gibi “başı bütün, başı bozulmamış” biri, “hoca hanım” yakar. Ele işlemeli eldivenler takılır.

Gözlemi yapılan mezuniyet kınalarında öğrencilere “kına yakma” ritini kına gecelerinin profesyonel kına yakıcısı olan hoca hanım gerçekleştirmiş; bir sonraki yıl davetli bölüm

hocalarından birine kına yakıtılmıştır. Yapılan mülakatlara göre ise; sınıf temsilcisi olan öğrencinin (Aybala Dikbaş) öğrenciler arasında yaşça en büyük olanın (Derya Sarıoğlu), daha önce birçok mezuniyet kınası düzenlendiğinden kafe çalışanlarından bir bayanın (Fatma Yüksel, Vildan Balgan), üzerlerinde emeği bulunan bir bölüm hocasının (Hasret Nur Alabaş, Nazife Ateş), mezun olan bir arkadaşın (Sema Zehra Kıvrak), çok değer verilen bir arkadaşın (Sumru Deniz), tek kişi için düzenleniyorsa en yakın arkadaşının (Yasemin Sermetçioğlu), geleneklerden alışkanlığı olan bir öğrencinin (Zehra Aracı) kına yakıtıldığı tespit edilmiştir. Kına yakıcının belirlenmesinde yaşça büyük olma, sevilme ve tecrübenin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Gözlemi yapılan mezuniyet kınalarından ilkinde profesyonel icracı olarak katılan hoca hanıma gelenekteki şekliyle gecenin sonunda bahşiş verilmiştir.

Fotoğraf 19: Geleneksel kına yakıcı helâle eşliğinde tekbir getiriyor ve öğrenciler kına tepsisiyle kına yakılacak alana toplanıyorlar.

Fotoğraf 20: Geleneksel kına yakıcı, kınayı öğrencilerin sağ ellerine yakarken

1.9. Gelin Ağlatma

Geline kına yakılırken baş övme, gelin okşama, yakım, kına ilahisi, ağıt denilen kına türküleri ve ilahiler söylenir.¹¹ Müzik burada hem duygusallığı hem de duyguların ifadesi için ortamı oluşturmaktadır. Bu türkü ve ilahiler türkü yakıcı, okuyucu, ağıtçı, hoca hanım denilen geleneği bilen profesyonel kişiler ya da hevesliler tarafından icra edilebilir. Bu türkülerde yalnızlık, çile, gurbet, yeni yaşamın güçlükleri, üzüntü, sitem gibi duygular dile getirilmekte; kınayı kutlamak, gelin adayına hayatının bundan sonraki döneminde dirlik, ağız tadı, mutluluk, eşile hayırlı bir ömür dileme dikkati çekmektedir (Çakırsipahi 2002: 73; Vardar 2010:120, 122, 126, 130). Günümüzde kınayı yakarken genellikle “Kınayı Getir Anne”, “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” gibi herkes tarafından bilinen parçalar, genellikle hep birlikte söylenir. Söylenen ilahi ve ağıtlarla gelinlerin ağlamasına çalışılmaktadır.¹²

Gözlemi yapılan mezuniyet kınalarından ilkinde profesyonel icra-

cı olarak katılan “hoca hanım” gelin kınalarında söylediği “ilahi”lerden “Sana Geldim Kabul Et Yarab”, “Keşke Anne Olmasaydım.” gibi “uygun” olanları söylemiş; profesyonel bir icracının olmadığı mezuniyet kınasında ise öğrenciler tarafından hep birlikte “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” söylenmiştir. Mülakatlara göre ise; kına gecelerinde çalınan kına havasının (Aybala Dikbaş), “Kınayı Getir Anne” (Fatma Yüksel, Yasemin Sermetçioğlu), “Yüksek Yüksek Tepelere” (Derya Sarıoğlu, Mahiye Madenoğlu, Özlem, Vildan Balgan, Yasemin Sermetçioğlu), Yeşim Salkım’dan “Kına Gecesi” (Büşra Göznül) adlı parçaların eşlik ettiği ya da hep birlikte söylendiği görülmektedir. Sanal ortamda yapılan taramada da kına yakma esnasında aynı parçalar dikkati çekmektedir.

Mezuniyet törenine katılan öğrencilerin duygulu anlar yaşadıkları, bazılarının “ağladığı” gözlemlenmiştir. Yapılan dua, yakılan kına duygusal bir hava oluşturmakta; arkadaşlardan, okuldan ve şehirden ayrılacak olmak duygusalığa sebep olmaktadır. Öğrenciler mülakatlarda duygulandıklarını, hüznü olduklarını, ağlayanlar olduğunu dile getirmişler; bunun sebebini ayrılık olarak belirtmişlerdir (Fikriye Yakan, Hande Ayten, Mahiye Madenoğlu, Nazife Ateş, Sumru Deniz, Yasemin Sermetçioğlu). Sosyal paylaşım ağlarında da ağlayan öğrenci fotoğrafları görülmektedir. Mezuniyet kınası, kına gecesine hâkim olan “ayrılık hüznü” ile birlikte “mezun olma sevincini” de taşımaktadır. Evlilikle birlikte kız yeni bir rol ve statü kazanarak gelin olurken, mezuniyetle birlikte öğrenci de yeni bir rol ve statü kazanır.

1.10. Dua

Kına gecelerinde bir süre eğlenildikten sonra kına yakma töreninin bir dua ile başlatıldığına kaynaklar değinmektedir (Er 1982: 158). Kına yakıldıktan sonra da dua edildiği gözlenmiştir. Profesyonel icracının katıldığı mezuniyet kınasında icracı, öğrencilerin avuçlarına kına sürdükten sonra “dua” etmiştir.¹³ Duada “hayırlı iş, eş, gelecek” dilenmiştir. Dua sırasında öğrenciler “Âmin” diyerek duaya katılmışlar, bu sırada ağlayanlar olmuştur. Duanın “Atanmalarını da sen nasib eyle yâ Rabbi.” cümlesinde “Âmin” sesleri oldukça yükselmiştir. İcraçının bu duada bağlamı dikkate aldığı görülmüştür. İcraçıyla yapılan görüşmede “Duayı o anki duruma göre geliştirdim (Nejla Hoca)” sözleri de bunun ifadesidir. Profesyonel icracının olmadığı mezuniyet kınasında ise deneyimli bir öğrencinin dua ettiği gözlemlenmiştir. Dua yapılmaya da kına yakan kişinin ya da yurt, dernek gibi bir kurum tarafından düzenleniyorsa yöneticilerin güzel dileklerde bulunduğu görülmektedir. Örneğin, Halime Hatun Kız Öğrenci Yurdu ve Gençleşen Türküler Proje Topluluğu işbirliğinde hazırlanan gecede KYK İl Müdürü Hüseyin Uysal; “Mezun olan genç hanım kızlarımıza mezuniyetlerinin ardından hem meslek hem de özel hayatlarında başarılar diliyorum. Onlar bizim gururumuz. Geleceğimiz olan gençlerimiz ülkemize, milletimize ve medeniyetimize yakışır hayırlı evlatlar olarak üstün başarılar getireceklerdir. Genç arkadaşlarına yeni kuşaklara örnek olacaklardır (Ertüzün 2016).” şeklinde konuşmuştur.

Fotoğraf 21: Azdavay/Hocaköy gelin kınasında dua

Fotoğraf 22:Mezuniyet kınasında dua

1.11. Kına Dağıtma

Gelin kınalandıktan sonra yaşlı kadınlar, genç kızlar ellerine kına yakarlar; kuru ya da yaş kına dağıtılır. Kınanın bayramlarda, düğünlerde yakılması kınanın mutlu anları da simgelediğini göstermektedir. “Eline kına yakmak” deyimi de bununla ilgilidir. Geçmişte tezkeresini alan asker kına getirir, oğlunun sağ salim döndüğüne sevinen anne de gözaydına gelenlere bu kınadan dağıtırdı. Hacca gidenler kına getirir, “hoş geldin”e gelenlere kına verirlerdi. Mezuniyet kınalarında da genellikle herkesin eline kına yakıldığı anlaşılmaktadır. Kınanın sonunda keseler içinde kuru kına dağıtıldığı gözlemlenmiştir (Fotoğraf 5).

2. Kültürel Bellek ve Mezuniyet Kınası

Gelenekler toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelik taşır. Her neslin ihtiyacı ve karşılaştığı sorunlar farklıdır. İhtiyaçlar değiştikçe gelenekler de değişir. Bu değişim süreci içinde nesiller kendi yaşadıkları dönemin sunduklarının yanında kendinden önceki nesillerin birikimini de kullanır. Bireyler ait oldukları toplumun geleneği içine doğarlar. Bu gelenek toplumsal belleği oluşturur. Toplumsal bellek, o topluma ait olan bireylerce kuşaktan kuşağa, “karşılıklı olarak tanınan kodlarla aktarılır[maktadır]” (Oğuz 2007: 6).” Mezuniyet kınasını gerçekleştiren öğrencilerle yapılan görüşmede eğitim-öğretim için gelinen bir şehrin-mekânın “baba evi” gibi algılandığı görülmüştür. “Gelin kızın baba evinden ayrılması gibi biz de dört yıl kaldığımız Kastamonu’dan ayrılıyoruz (Çiğdem Çağlar)”, “arkadaşlardan ve şehirden ayrılıyoruz (Nazife Ateş)” ifadelerinde, kına gecelerinin de özünü oluşturan “ayrılışın yarattığı üzüntü” ile karşılaşırız.

Mezuniyet kınalarının ortaya çıkışında bir başka etken modern olana karşı geleneğe yönelmektir. Dâhil olduğum, Bilecik Sağlık Meslek Lisesi Hemşirelik Bölümü 1992-1993 dönemi mezunları okul idaresi tarafından mezuniyet balosu yapmalarına izin verilmeyince mezuniyetlerini kutlayacak bir töreni gelenekte bulmuşlar ve okul içinde bir kına gecesi düzenlemişlerdir. Gözlemlerimize göre farklı anlayışlara sahip küçük öğrenci gruplarının kaldıkları öğrenci evlerinde bir araya gelerek mezuniyet kınası yapmalarının önemli bir sebebi olarak

bu durumla karşılaşılmaktadır. Ekşi Sözlük'te mezuniyet kınası düzenleme sebebi olarak "Türk örf ve ananesine uygun" olması ve "balo yerine kına gecesi" düzenlemek muhafazakârlık olarak görülürken, Twitter'da da "aşırı muhafazakârlaşan toplumun da aşırı etkisi var..." yorumu yapılmıştır. Başlangıçta çeşitli sebeplerle mezuniyet balolarına katılamayan/katılmayan öğrenciler "mezuniyet kınası" yapmaya başlamışlar; mezuniyet balosuna karşı kültürel belleklerinden hareketle ortaya koyulan mezuniyet kınası daha "meşru" görülmekteyken zamanlar bu kutlama yaygınlaşmıştır. Öğrenciler mezuniyet kınası yapma sebebi olarak her dönem düzenlenmesini, gelenek haline gelmesini göstermektedirler.

Elektronik ortamdaki çeşitli paylaşımlarda yapılan yorumlar genellikle mezuniyet kınasının "anlamsız"lığı, "saçma"lığı üzerinedir ve bu tartışmalar yapılırken kültürel belleklerinde var olan kına/düğün geleneğinden, bunlar etrafında oluşan kavram ve anlamlardan faydalanılmıştır. Örneğin mezuniyet kınasını tanımlarken; mezun olanlar için "mezuniyet kınası", işi hazır olanlar için "mezuniyet çeyizi", okulu bırakanlar için "mezuniyet bohçası", okulu uzayanlar için "görücü usulü mezuniyet", eh okul bitmiş bu yaz farklı olmalı diyenlere "mezun balayı" denerek meseleye ironik bakılmıştır. Bir diğer yaklaşım ise kınanın anlamıyla mezuniyet kınasının anlamı arasında kurulmuştur. Yukarıda da ifade edildiği gibi gelenekte "adlanmış olmanın işareti" olarak görülen kınanın anlamından yola çıkılarak yeni durum tanımlanmaya çalışılmıştır. "evlenecekler için eşine ve çocuklarına,

kurban edilecek hayvan için rabbine kurban olsun niyetinin var olduğunu düşünürsek; yeni mezunları çatır çatır sektöre kurban etme ironisi olabilir."¹⁴ Kınaya katılan öğrencilerden mezuniyet kınasını adanmışlıkla ilişkilendirenler de olmuştur (Hasret Aynur Alabaş). Kına geceleriyle özdeşleşmiş olan "Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar" türküsü mezuniyet kınasını anlamlandırmada işe koşulmuş; "yüksek yüksek tepelere iş yeri kurmasınlar", "yüksek yüksek puanlara çan koymasınlar", "yüksek yüksek çanlara not koymasınlar", "yüksek yüksek tepelere kampüs kurmasınlar", "yüksek yüksek lisanslara tez koymasınlar", "yüksek yüksek lisanslara başvurmasınlar", "yüksek yüksek lisanslara büt koymasınlar", "yüksek yüksek lisanslara", "hocasının bir tanesini hor görmesinler" şeklinde yorumlanmıştır. Gelenekte evlilik için kullanılan "hem ağlarım hem giderim" sözünün "hem ağlarım hem mezun olurum" biçimine dönüştürülmesi, Twitter'daki "Mezuniyet kınası olan varsa söylesin ayak kabısının altına adımı yazdırıcam" ve Ekşi Sözlük'teki "Evlilik öncesi kına gecesi provası" yorumları –eleştirmek için olsa bile- yeni olan kurgulanırken ve tanımlanırken kültürel bellekten faydalandığını göstermektedir. Mezuniyet kınasına eleştirel yaklaşımlara karşı verilen cevaplar da ritüellerin yeni uygulamalara kaynak olabileceğinin ifadesidir: "bir şeyin bitişinin başka bir şeyin başlangıcı olduğundan bihaber insanların mantıksız bulduğu olay. (<https://eksisozluk.com/mezuniyet-kinasi--1901207> 11.08.2014)".

Mezuniyet kınalarında gözlemlenen kına tacı/duvağı takma sebebi so-

rulduğunda verilen “kına gecesinde yola çıktık” cevabı ve diğer cevaplar kültürel belleğin yeniyi şekillendirmedeki etkisini göstermektedir. Derya Sarıoğlu, “Kına yakılan kızlara örtülen kırmızı duvaktan esinlendik. Kına gecesi ritüelinin olmazsa olmazıdır.” derken Fatma Başer, “Çünkü bir kına gecesiydi ve kına gecelerinin başrol kişisi gelin kırmızı duvak takar. Mezuniyet kinasında hepimiz başrolde olduğumuz için hepimiz taktık.” cevabını vermiştir. Benzer şekilde “Kınamızın tam bir gelin kinası olmasını istedik (Mahiye Madenoğlu)” ve “Kına töreninde kullanıldığı için taktık (Fikriye Yakan).” cevapları da görüşümüzü desteklemektedir. Duvak takma sebebi olarak daha önceki mezunlardan gördüklerini (Aybala Dıkbaş), güzel görüldüğü için taktığını (Fatma Yüksel, Hande Ayten) söyleyenler de olmuştur. Mezuniyet kinasına uygun olmadığını düşünen (Kevser Sivas) de bulunmaktadır. Ayrıca kendisi henüz mezun olmadığı için katıldığı kınada duvak takmadığını, bunun uğursuzluk olabileceğini (Yasemin Sermetçioğlu) söyleyen de vardır.

Sanal ortamın sözlüklerinin mezuniyet kinasını tanımlarken kullandıkları “köylü işi”, “kezbanca”, “kezbanların... modası”, “kezban aktivitesi”, “türbanlı bacıların eğlencesi”, “varoş”, “köyden indim şehire” gibi ifadeler ise gelenek kavramının hâlâ şehrin dışı, taşra ve köyde aranmasıyla ilişkilendirilebilir. Ekşi Sözlük’te ayrıca “Anadolu sınırları dâhilindeki üniversitelerde yaygın” olduğu, Twitter’da “Anadolu’nun küçük üniversitelerinde” vurgusu yapılırken, “Anadolu’da yapılır diyenlere cevap

olarak İstanbul üniversitelerinde de yapılmaktadır” yorumu yapılmıştır. Bu yorumlara karşılık mezuniyet kinası olgusunun “Anadolu” ve “küçük üniversite” ile ve sosyal bölümlerle sınırlandırılmayacağı açıktır. Pek çok üniversitenin farklı bölümlerinde mezuniyet kinası yapılmaktadır.¹⁵ Ayrıca örneğine az rastlansa da ortaokul ve lise mezuniyetlerinde de görülmektedir.

Mezuniyet kinasının önemli bir işlevi “eğlence”dir. Günümüz tüketim dünyası eğlenceyi gelenekten farklı olarak bir tüketim ürününe dönüştürmüştür. Son yıllarda tüketilecek eğlencelere önemli bir kaynak olarak “gelenek” keşfedilmiştir. Gelenekteki törenlerin “eğlence” kısmı öne çıkarılarak bir tüketim nesnesi haline dönüştürüldüğü görülmektedir. Sadece büyük şehirlerde değil elektronik kültür ortamının araçlarının sağladığı hızlı iletişim sebebiyle küçük kasabalarda bile bebek mevlitleri, altı aylık kınaları, diş bulgurları, sünnet gibi pek çok ritin hâkim olduğu törenler eğlence ağırlıklı olmak üzere yeniden şekillenmektedir. Türk eğlence kültürünü ele aldığı eserinde Özdemir bu duruma, “Eğlence, yerelliğin yok edildiği ve gelenekselin içinin boşaltıldığı yaşam alanlarından biri durumuna gelmiştir (2005: 30).” diyerek dikkat çekmektedir. Bu törenlerde tüketilecek nesnelere de özellikle internet sayesinde son derece hızlı bir şekilde tüketime sunulmaktadır. İnternet ortamında kına gecesi, sünnet düğünü, altı aylık kinası, diş bulguru gibi anahtar kavramlarla yapılan taramada yüz binlerle, milyonlarla ifade edilebilecek rakamlarla bu ürünlerin görsellerine yer veren,

satışını yapan, törenlerin organizasyonunu yapan sitelerle karşılaşılmalıdır. Bu durum "...çağdaş kentte hazır, üretilmiş ve tanımlanmış kodlar halinde gelen birikimin... ortak belleğin kültür sanayine dönüştürülmesi (Oğuz 2007: 8)" olarak okunmalıdır. Kına gecelerinin gerçekleştirilmesinde de aynı değişim gözlenmektedir. Kına gecesine hâkim olan ritler gerçekleştirilmekle birlikte bir eğlencenin parçası haline gelmiş ve bu ritlere eşlik eden duvak, mum, kına tepsileri, kına bezleri, kına keseleri, kına sepetleri, kıyafetler, çerez torbaları, kına süsleri tüketime sunulmuştur. Mezuniyet kinasına katılan bir öğrenci; "Kınaya katılanlar ne zamandan beri başına duvak takmaktadır?" sorusuna "Aşk-ı Memnu dizisindeki Nihal'in kına gecesinden sonra (Ümran Başak)" cevabını vermiştir. Mezuniyet kinasında bir araya gelen öğrencilerin kına gecesini taklit ederek kendilerine gelenek kaynaklı önemli bir eğlence buldukları söylenebilir.

Kına gecesinin etrafında pek çok rit oluşmuştur. Bu ritler eski Türk inançlarına hâkim olan ruhlarla dolu bir dünyada esas olan, dengeyi kurarak sağlıklı ve mutlu yaşamaktır anlayışının izleri olarak okunabilir. Gelin kızın yüzünün kırmızı duvakla örtülmesi, gelinin minder üzerine kibleye karşı oturtulması, mum yakılması, eline kına sürülmesi, dua edilmesi, çerez dağıtılması kötü ruhlardan gelecek nazara ve kötü etkilere karşı ve ayrıca bereketi sağlamak için alınan tedbirlerdir. Kına gecesinin etrafında görülen ritler mezuniyet kinasıyla karşılaştırıldığında mezuniyet kinasında kınaya katılan öğrencilerin başlarına

kırmızı bir tac/duvak taktıkları, mum yaktıkları, ellerine kına sürdükleri, bazılarının ağladığı, çerez dağıtıldığı görülmüştür. Kına gecesindeki gelinin yerini mezun olan öğrenciler almıştır. Mezuniyet kinasında uygulanan bu ritler kına gecesinde uygulanan ritlerin taklididir. Bu taklit geleneklerde sürekliliğin bir göstergesidir. Çünkü toplum ihtiyaçları doğrultusunda geleneklere şekil verir, süreklilik bu yolla devam eder. Kına gecesinde uygulanan ritlerin ortak amacı yeni kurulan aileye bolluk, bereket, mutluluk getirmek; her türlü kötülükten gelini ve aileyi korumaksa; mezuniyet kinasında belli ölçülerde tekrar edilen ritlerin amacı da öğrenciye yeni hayatından bereket, mutluluk getirmek, öğrenciyi mezuniyet sonrası yeni hayatında her türlü olumsuzluktan korumak ve iyi bir hayat, atanma ve hayırlı bir eş dilemedir. Ayrıca; Westernmark'a göre her ritte bir anlam aramaya gerek yoktur (Eker 1998: 29'dan). Gelenekten gelen uygulamalar yaşam biçimleri değiştikçe yeni şekiller alarak hayatımızın bir parçası olarak yaşamaya devam edecektir.

Kaynak kişiler kına ile mezuniyet kinası arasında benzerlik olduğunu düşünmektedir. Kına gecesinin küçük çapta bir versiyonu (Yasemin Sermetçioğlu), kına gecesinin kopyası (Kevser Sivas) olduğu kabul edilmektedir. Kına yakma, mum, çerez, kına taci/duvak, müzik, oyun, eğlence (Aybala Dikbaş, Büşra Gönül, Fikriye Yakan, Mahiye Madenoğlu, Melda, Zehra, Sumru Deniz), kına yakılması sırasında çalınan türkü (Vildan Balgan), kına havasının söylenmesi ve çember oluşturup dönme (Aybala Dikbaş), ka-

tılımcıların kız öğrencilerden oluşması (Fatma Başer) benzerlik; gelinin olmaması (Büşra Gönül Zehra Aracı), birçok kişinin özel gecesi olması (Sumru Deniz), farklılık olarak görülmüştür.

Şekil olarak benzediği, ancak amaçlarının farklı olduğu, mezuniyet kinasına anlam yüklenemeyeceği fikrinde olanlar (Fatma Yüksel, Sema Zehra Kıvrak) bulunmaktayken anlam olarak da benzerlik kuranlar veda, ayrılma anlamı taşıdığı için (Fikriye Yakan, Özlem Baba) ve bir hayatı başlatması yönüyle benzer olduğunu (Hasret Aynur Alabaş) düşünenler vardır. “Kına gecesi gelinin baba evindeki son gecesinde yapılır” diyen Derya Sarıoğlu ve Fatma Başer mezuniyet kinasının yıllarca yuva olan okula veda anlamında bir etkinlik olduğunu, “hem eğlenildiği hem ağlanıldığı ve yeni bir hayata başlandığı için benzediğini” ifade etmişlerdir. “Bizim kültürümüzde, birtakım özel zamanlarda kına yakmak, gelenekselleşmiş bir olgudur. Günümüzde buna mezuniyet kınaları da eklenmiştir.” diyen Nazife Ateş’in bu cevabı da kültürel belleğin yaşam biçimi değiştikçe değişen ihtiyaçlar karşısında değişmeyen ritüel ihtiyacı karşılamada belirleyici etkisini göstermektedir.

Sonuç

Ritüeller, “Kültürel belleğin ilk örgütlenme biçimleri”ndendir (Assmann 2001: 59). Sözlü kültürün hâkim olduğu toplumlarda, topluluğun kimliğini oluşturan bilginin saklandığı yer bellektir. Assmann’a göre belleğin toplumsal birliği sağlayabilmesi için “kaydetme, çağırma ve iletme; ya da şiirsel biçim, ritüel sunuş ve toplumsal katılım” olarak ifade ettiği üç şart ge-

reklidir (Assmann 2001: 59-60). Kına gecesinin bu üç şartı sağladığı görülmektedir: şiirsel biçim-kına ilahileri/ağıtları; ritüel sunuş-kına yakma; toplu katılım. Buna göre kına geceleri toplumsal kimliğin oluşmasında ve sürekliliğinde önemlidir. Mezuniyet kinası da “kına gecesi”ne benzetilerek bu üç şartın gerçekleştiği görülmektedir.

Tüm törenler yinelenir ve yinelenme, kendiliğinden, geçmişin kesintisiz sürdüğünü düşündürür (Connerton 1999: 71-72). Mezuniyet kınalarının her yıl yenilenmekte olduğu görülmüştür. Gözlemlerimize göre mezuniyet kınaları Kastamonu Üniversitesi bağlamında 2000’li yıllardan itibaren yapılmaktadır. Giderek yaygınlaştığı da anlaşılmaktadır. Edward Shils, “Bir geleneğin gelenek hâlini alabilmesi için en az üç kuşak –bunların uzun veya kısa olmasının önemi bulunmaksızın- sürmesi gerekir. Bir geleneğin süresini dile getirmenin yolu ondan, kuşaklara göre söz etmektir. Bu, kuşakların kendileri farklı sürelerle sahip buldukları ve sınırları büyük ölçüde belirsiz olduğu için çok kesin değildir (2003-4: 113).” demektedir. Mezuniyet kinası düzenleyicileri/katılımcıları bu kutlamanın gelenekselleştiğini düşünmektedirler. Yapılan mülakatlarda mezuniyet kinası düzenleme sebebi olarak “gelenekselleşmiş olması”, “eğlence” cevabıyla birlikte öne çıkmaktadır. “Bizden önceki mezunların geleneğine biz de uyduk (Hande Ayten)” diyor bir öğrenci. Ekşi Sözlük’te ise “uydurma gelenek” yorumu yapıyor. Çankırı Belediyesinin ilk olarak 2014’te düzenledikleri mezuniyet kinasında belediye başkanı,

“Mezuniyet kınasının tamamen Çankırı geleneğine göre yapıldığını ve geleneksel hale getirmek istediklerini, amaçlarının yöresel kültürü tanıtmak olduğunu” söylemiş ve programı “1. Geleneksel Mezuniyet Kınası olarak” adlandırmıştır. 11 Mayıs 2016’da Balkan Kültür Evi’nde Kocaeli’de Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ve Kocaeli Belediyesinin ortaklaşa düzenledikleri mezuniyet kınası ile ilgili haberde “geleneksel kodlarda bir program”, ifadesine yer verilirken dernek başkanı, “Bal-Türk geleneklerimize sahip çıkmak ve onları yaşatmak konusunda gençlerinize destek olmayı şiar edinmiştir.” demektedir (<http://www.kocaelimeydan.com/gundem/balkan-kultur-evinde-mezuniyet-kınası-h32776.html> 10.08.2016). Bu ifadelerdeki mezuniyet kınasının “geleneğe göre yapıldığı”nın söylenmesi kültürel belleğin etkisinin göstergesidir. Bir haberdeki “kız öğrencilerle dört yıl boyunca aile olan arkadaşları ve yurt idarecileri arasında gelinler ile aileleri arasında düğün gecesi yaşanan duygusal sahneler sıkça yaşandı (Ertüzün 2016).” yorumu da fikrimizi desteklemektedir.

Adlandırmada geleneğe yapılan vurgu, mezuniyet kınalarının 2000’li yılların başından itibaren düzenleniyor olması ve öğrencilerin “gelenek” haline geldiğini kabul ettikleri için kına düzenliyor olmaları Shils’in, “en az üç kuşak sürme” şartının gerçekleştiğini gösterir. Hobsbawm’a göre gelenek icat etmek, “geçmişe referansla belirginlik kazanan, özünde bir formelleştirme ve rutinleştirme sürecidir (2006:5).” Mezuniyet kınasının bir gelenek oluşturup oluşturamayacağını

zaman gösterecektir. Bununla birlikte mezuniyet kınasını “kent kökenli eğlenceler” içinde kaynağını gelenekten alan bir kutlama olarak kabul edebiliriz. Bu makalede mezuniyet kınasının önemli bir işlevinin eğlenmek olduğu; ayrıca mezuniyet kınasının gelenek-selleştiği için düzenlendiği, katılımcıların mezuniyet kınasının gelenekteki kına gecesine benzediğini düşündükleri ve hatta benzetmeye çalıştıkları, ayrıca mezuniyet kınalarının geleneğin devam ettiği bir alan olarak görüldüğü, kına gecesinin yapısıyla mezuniyet kınasının yapısının benzediği, anlam ve amaç arasında benzerliklerle birlikte farklılıkların da olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak; insan hayatında yeni bir dönem başlatan mezuniyet etrafında şekillenen mezuniyet kınalarında geleneksel kınaların taklit edildiğini, kültürel belleğin yeniyi şekillendirmede etkili olduğunu, böylece geleneğin yaşamak için dönemin ihtiyaçlarına göre kendine yeni alanlar bulduğunu ve kültürel kodların devamının sağlandığını söyleyebiliriz.

NOTLAR

- 1 Metin içinde kaynak kişiler ad ve soyadlarıyla gösterilmiştir. Kaynak kişiyle ilgili doğum tarihi, doğum yeri, eğitim durumu, görüşme tarihi gibi tamamlayıcı bilgiler kaynakçada belirtilmiştir.
- 2 Bu konuda bakılabilir: And 1974: 1-5; Günay 1995: 2; Rapport 1997: 106-249; Lukes 1975, Connerton 1999: 70’ten.
- 3 Formel eğitimin yaygınlaşmadığı dönemlerde mahalle mektebi veya sıbyan mektebine başlarken “âmin alayı”, bitirirken “hatim duası” denilen, “hayatın yeni bir safhasına geçişin de tescili (Birinci 1982: 54)” niteliğinde törenler düzenlenirdi. Pertev Naili Boratav da okula başlama ve hatim dualarını geçiş törenleri arasında saymıştır (1999: 163-165).
- 4 Sanal ortamdan pek çok siteden faydalanılmıştır. Bu elektronik ortam kaynaklarını her seferinde göstermek yazının hacmini arttıracığından her seferinde gösterilmemiş,

- ancak kaynakçada tamamına yer verilmiştir.
- 5 Makalede, gözlemi yapılan kınalarda yazar tarafından çekilen fotoğrafların bazıları kullanılmıştır. Fotoğraf 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 yazarın arşivindedir. Diğer fotoğrafların kaynakları şöyledir: Fotoğraf 1: <http://galeri.uludagsozluk.com/tr/mezuniyet-k%C4%B1nas%C4%B1-632687/>; Fotoğraf 6: <http://seventasarim.blogspot.com.tr/2014/05/mezuniyet-kinasi.html>; Fotoğraf 9-11-12: <https://www.google.com.tr/serch?q=%C4%B1nas+tarhi+%C4%B1nas+mezuniyet+kinasi>
 - 6 Helâle: Kastamonu'da doğum, sünnet, evlilik gibi geçiş dönemlerinde düzenlenen törenlerde söylenen ilahilere eşlik eden, vurmali bir çalgı. Zil. Fotoğraf: 19'da görülmektedir.
 - 7 "Allahü Ekber" sözü.
 - 8 "Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ve sellim" sözü.
 - 9 Tokat İçin Elele Kültür Turizm Eğitim Sanat ve Toplum Derneği (TOKELDER) ile Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Tokat Kız Öğrenci Yurdu yönetiminin 2016'da ortaklaşa hazırladıkları mezuniyet kına gecesi, Çankırı Belediyesinin ilk olarak 2014'te düzenledikleri mezuniyet kınası, Konya'da Halime Hatun Kız Öğrenci Yurdu ve Gençleşen Türküler Proje Topluğunun 2016'da düzenledikleri kına, 2016'da Balkan Kültür Evi'nde Kocaeli'de Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ve Kocaeli Belediyesinin ortaklaşa düzenledikleri mezuniyet kınası örnek olarak gösterilebilir.
 - 10 Kız evine gelen konuklara "kına tepsisi" içinde çeşitli çerezler, tatlılar, kına göreği, kına helvası vb. sunulur. Bazı yörelerde kızın arkadaşlarına kız evinde "kına yemeği" verilir (Eroğlu 2008: 182).
 - 11 Herhangi bir felaket, bir ölüm olayına bağlı olmadığı halde kına yakma anında söylenen türküler ağıt karakteri gösterir. İlhan Başgöz'e göre bu durum "Mutlu bir olayın ağıda dönüşmesi, ataerki aile yapısında, genç kızın varacağı evde başına geleceklerin, pek öyle sevinilecek şeyler olmamasına bağlıdır." Bu durum türkülerde dile getirilir. Bir taraftan anne kızının evden gitmesine karşı üzüldü, bir taraftan kız gelin olarak varacağı evde "elkızı" olacağına farkındadır (Başgöz 2004: 27-29).
 - 12 Gelinin ağlaması uğur sayılmakta; gözyaşı dökmenin, ferahlık verdiği, yuvaya bolluk, bereket, mutluluk getireceğine inanılmaktadır (Ataman; 1992: 8).
 - 13 Dua metni şöyledir: "Eüzubillâhimineşşeyt anırracim. Bismillâhirrahmânirrahim. El-hamdülillâhi rabbi'l-âlemin. Ve'l-âkıbeti li'l-müttakim. Bu yavrularımızı hayırlı ömürlü

- eyle yâ Rabbi. Annesine, babasına, vatanına, milletine, İslâmiyet'e hayırlı bir evlat olmalarını nasip eyle yâ Rabbi. Daha pek çok mü-rüvvetlerini görebilmeyi nasip eyle yâ Rabbi. Akıl fikir, zihin açıklığı, başarılar, kolaylıklar ihсан eyle yâ Rabbi. Hayırlı işler, hayırlı eşler nasip eyle yâ Rabbi. Yürüyecekleri yollarda dâim eyle yâ Rabbi. Bu yavrularımızı her türlü belalardan, kazalardan, şeytanlardan, hasetlerden, nazarlardan, hastalıklardan, bin türlü mazarrat-ı maneviyeden kuru yâ Rabbi. Atanmalarını da sen nasip eyle yâ Rabbi. İyi öğrenciler yetiştirmelerini nasip eyle yâ Rabbi. Yavrularımıza anne baba sevgisi, vatan sevgisi, ilim sevgisi, namaz, abdest, oruç sevgisi nasip eyle yâ Rabbi. Okumayan gençlerimize de hayırlı işler nasip eyle yâ Rabbi. Kurulacak olan yuvalarına da hayırlı eş, hayırlı ev, hayırlı evlat nasip eyle yâ Rabbi. Peygamber Efendimizin sünnet-i seniyyelerinden de ayırma nasip eyle yâ Rabbi. Bi rahmetike yâ erhame'r-rahimin ve'l-hamdülillâhi rabbi'l-âlemin. El-Fâtiha."
- 14 Benzer yorumlar da şu şekildedir: "benim bildiğim kına bi askere gidene sürülür, vatan kurban olsun diye; bi geline sürülür kocasına, çocuklarına kurban olsun diye; bir de bayramda koça sürülür allah'a kurban olsun diye. kısaca kına kurban sürülür. bunlar kime kurban oluyorlar bu durumda, kapitalizme mi, işsizler ordusuna mı, müstakbel patronlarına mı?" "şimdi nasıl oluyor tam olarak ben anlamadım bu olayı. mezun olan kız bindalı giyip ortaya oturuyor, mezun olamayanlar da etrafında dolanarak mezuniyet türküsü mü söylüyor? sonra mezun kızını ağlatılıp eline kına mı yakılıyor? ... kuruyemiş dağıtılıyor mu?" ve "bir de kaftan giyiyor kızlar, başlarına taçlar falan takıyorlar. kırmızı kadife elbise giyiyorlar"
 - 15 Gözlem, mülakat ve elektronik ortamdaki taramalarımıza göre (burada bazılarını sıralayabileceğimiz) Atatürk Üniversitesi, Çağrı Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Karatekin Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi gibi pek çok üniversitede ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İngilizce Öğretmenliği Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü gibi bölümlerin dışında Mühendislik Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, İktisat Fakültesi, Bilgisayar Öğretmenliği, Sosyoloji Bölümü, Çevre Mühendisliği Bölümü, Geriatri Bölümü,

Hemşirelik Bölümü gibi farklı bölümlerde kutlanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

And, Metin. "Dramatik Köylü Gösterilerinin Ritüel Niteliği", *Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara: MİFAD Yayınları, 1974: 1-11.

Assman, Jan. *Kültürel Bellek*, çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

Ataman, Sadi Yaver. *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

Başgöz, İlhan. "Ağıt, Sosyal Tarih ve Etnografya", *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, M. Özal Oğuz ve Tuba Saltık Özkan (hazl.), Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, 2004: 15-30.

Birinci, Ali. "Mahalle Mektebine Başlama Merâsimi ve Mekteb İlahileri", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, IV. C., Gelenek-Görenek ve İnançlar, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982: 37-57.

Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1999.

Connerton, Paul. *Toplumlar Nasıl Anımsar*, çev. Alâeddin Şenel, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Eker, Gülin Öğüt. "Türk Kültürü İçinde Geleneksel Bolu Evlenme Âdetlerinin Yeri", *Millî Folklor*, 40(Kış 1998): 15-30.

Enninger, Werner. "Giyim", çev. Nebi Özdemir, *Millî Folklor* 39 (Güz 1998): 92-9.

Eroğlu, Erol. "Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)", Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2008.

Ertüzün, Erdinç. "Mezuniyet Kınası", <http://www.kentgazetesi.com/index.php?yz=7842&Mezuniyet%20k%C4%B1nas%C4%B111.06.2016> (11.8.16)

Gennep, Arnold Van. *The Rites of Passage*, Routledge, 2004.

Goffman, Erving. *Interaction Ritual Essays in Face-to-Face Behavior*, London: Aldine Transaction: 2006.

Günay, Umay. "Ritüel ve Hidrellez", *Millî Folklor* 26(Yaz 1995): 2-3.

Hanko, Lauri. "Ritüellerin Oluşum Süreci", çev. Ruhi Ersoy, *Millî Folklor* 69 (Bahar 2006): 129-140.

Hobsbawm, Eric. "Giriş: Geleneğin İcadı", *Geleneğin İcadı*, Eric Hobsbawm ve Terence Ranger (der.), çev. Mehmet Murat Şahin, İstanbul: Agora Kitaplığı: 2006, 1-18.

http://alisuaviortaokulu.meb.k12.tr/icerikler/mezuniyet-kinasi_2559123.html (10.08.2016).

<https://www.google.com.tr/search?q=çankırı>

+tarihi+çamaşırhane+mezuniyet+kınası (24.08.2016)

<https://eksisozluk.com/mezuniyet-kinasi--1901207> (11.08.2014).

<http://galeri.uludagsozluk.com/r/mezuniyet-k%C4%B1nas%C4%B1-632687/> (10.08.2016).

<https://www.google.com.tr/search?q=çankırı+tarihi+çamaşırhane+mezuniyet+kınası> (25.08.2016).

<http://haberciniz.biz/kiz-ogrencilerin-mezuniyet-kinasi-2920682h.htm>(10.08.2016).

<https://www.instagram.com/> (15.08.2016).

<http://pempegonlumsende.blogspot.com.tr/2012/05/mezuniyet-kinasi.html> (10.08.2016).

<http://seventasarim.blogspot.com.tr/2014/05/mezuniyet-kinasi.html> (10.08.2016).

<https://tr.instela.com/mezuniyet-kinasi--619511> (10.08.16).

<http://www.haber3.com/universiteli-kizlaramezuniyet-kinasi-2714051h.htm> (10.08.2016).

<http://www.iha.com.tr/haber-bu-da-mezuniyet-kinasi-464910/> (10.08.2016).

<http://www.kocaelimeydan.com/gundem/balkan-kultur-evinde-mezuniyet-kinasi-h32776.html> (10.08.2016).

<http://www.kocaelikizyurdu.com/etkinlik/yaptigimiz-etkinlikler/2014-mezuniyet-kinasi> (10.08.2016).

<http://www.milliyet.com.tr/kiz-ogrencilerinin-mezuniyet-kinasi-denizli-yerelhaber-231544/> (11.08.16).

<http://www.milliyet.com.tr/universiteden-mezun-olunca-kina-yaktilar-cankiri-yerelfotogaleri-3390306/> (24.08.2016).

<http://www.sanliurfa.com/mezuniyet-balosu-out-mezuniyet-kinasi-/1671439286/>(10.08.2016).

<http://www.uludagsozluk.com/k/mezuniyet-k%C4%B1nas%C4%B1/> (11.08.2016).

<http://www.yeniakit.com.tr/haber/mezuniyet-balosu-yerine-mezuniyet-kinasi-67068.html> (11.08.16).

Kalafat, Yaşar. *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.

Kalaycı, Bircan. *Geçiş Dönemlerinde Kına Geleneği*, 12.02.2014, <ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/13871,37>.

Lukes, S. "Political Ritual and Social Integration", *Sociology*, 9(1975): 289-308.

Oğuz, M. Öcal. "Folklor: Ortak Bellek veya Paylaşılan Deneyim", *Millî Folklor* 74(Yaz 2007): 5-8.

Özdemir, Nebi. *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.

Rappaport, Roy. "Ritüel", çev. Kürşat Korkmaz, *Millî Folklor* 33(Bahar 1997): 106-111.

Sancar, Mithat. *Geçmişle Hesaplaşma Unutma*

- Kültüründen Hatırlama Kültürüne*, İstanbul: İletişim Yayınevi, 2008.
- Santur, Meltem Cingöz. "Kastamonu Evlenme Âdetlerinin Halkbilimsel Açından İncelenmesi", *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: 2005, 389-397.
- Shils, Edward. "Gelenek", çev. Hüsamettin Arslan, *Doğu Batı* 25(2003-4): 101-131.
- Şahin, İlkay. "Eşikte Yaşamak", *Turkish Studies* 4/8(Sonbahar 2009): 2056-2081.
- Tokmak, Yasemin. "Balıkesir ve Çevresinde Kına Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, 2009.
- Twitter.com (15.08.2016).
- Vardar, Melek. "Çankırı'da Kına, Nişan ve Düğün Gelenegi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2010.
- Wulf, Cristoph. *Tarihsel Kültürel Antropoloji*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2009.

Kaynak Kişiler

- Aybala Dikbaş, 1991, Elazığ, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Aynur Arslan, 1971, Samancı Köyü-Azdavay-Kastamonu, Lise Mezunu, Kuaför, (İlahi söylemek için kınalara çağrılıyor.), 27.08.2013.
- Büşra Gönül, 1994, Pazaryeri, Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Çiğdem Çağlar, 1987, Iğdır, (İkamet Yeri: İzmir), Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 20. 05. 2012.
- Derya Sarıoğlu, 1992, Samsun, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Esra Acar, 1993, Balıkesir, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri/Odyoloji Bölümü, 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 29.06.2016.
- Fatma Başer, 1989, Konya, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.
- Fatma Yüksel, 1994, Lüleburgaz, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 13.06.16.
- Fikriye Yakan, 1990, Giresun, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.
- Hande Aytan, 1991, İstanbul, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğret-

- menliği Bölümü 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Hasret Aynur Alabaş, 1991, Ankara, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Kevser Sivas, 1994, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.
- Mahiye Madenoğlu, 1991, Kastamonu, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016
- Melda Algan, 1995, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Geriatri Hemşireliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 14.06.2016.
- Nazife Ateş, 1991, Ereğli, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.
- Nazife Gün, 1960, Bozcaarmut Köyü-Pazaryeri-Bilecik, İlkokul Mezunu, (İlahi söylemek için kınalara çağrılıyor.), 16.07.2013.
- Nejla Hoca, 1962, Kastamonu, İlkokul Mezunu-Kur'an Kursu Diplomalı Hafız, (Kına gecelerine katılarak kına yakma ritüelini gerçekleştiriyor.), 28.01.2013.
- Özlem Baba, 1994, Kocaeli, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 13.06.16.
- Sebile Gönül, 1954, Bozcaarmut Köyü-Pazaryeri-Bilecik, İlkokul Mezunu, 05.02.2013.
- Sema Zehra Kıvrak, 1989, Bitlis, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 09.06.2016.
- Sumru Deniz, 1995, Samsun, Sakarya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Geriatri Hemşireliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.
- Ümrhan Başak, 1989, Kastamonu, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 20. 05. 2012.
- Vildan Balgan, 1993, Bozüyük, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 12.06.16.
- Yasemin Sermetcioğlu, 1995, Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 3. Sınıf Öğrencisi, 10.06.2016.
- Zehra Aracı, 1990, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Mezunu, 15.06.2016.